

ARTICOLE

EVOLUȚIA LEGISLATIVĂ ȘI ISTORIA
STUDIILOR DOCTORALE DIN ROMÂNIA
ÎNTRE 1898 ȘI 1995

DOI: [10.24193/SUBBjur.64\(2019\).3.4](https://doi.org/10.24193/SUBBjur.64(2019).3.4)
Published Online: 2019-09-25

Cătălin-Daniel Pop*

Rezumat: Tematica pe care se pliază prezentul material este reprezentată de analiza legislației educaționale, văzută în context istoric. Prin urmare, în prezentul material intenționez fundamentarea unui studiu de referință privitor la studiile doctorale înainte, în timpul, și imediat după perioada comunistă în România. Acest material aduce un mare aport doctrinei de dreptul educației instituționale, întrucât un asemenea studiu, care să analizeze evoluția legislativă a studiilor doctorale românești nu a fost făcut încă. În ordine cronologică, acest studiu va expune și analiza elementele inovative sau de revenire la vechi tradiții doctorale care au apărut pe parcursul istoriei. Cele două mari perioade istorice reprezentative sunt date de studiile doctorale din timpul Regatului României, între anii 1898 și 1948, și cele date de perioada regimului comunist, cuprinse între 1948 și 1989. Studiul dorește prezentarea firului evolutiv constant dat de elementul susținerii publice a tezei de doctorat în jurul căruia s-au circumscris de-a lungul timpului diferite intervenții regale, comuniste sau pur universitare pentru a defini fiecare deceniu de studii doctorale în România.

Cuvinte-cheie: Istoria doctoratului, Legea educației, învățământ superior, studii doctorale.

* Master în Științe penale și Criminalistică, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai.

THE LEGISLATIVE EVOLUTION AND HISTORY OF DOCTORAL STUDIES IN ROMANIA BETWEEN 1898 AND 1995

Abstract: The theme within the present material unfolds is represented by the analysis of the educational legislation, seen in historical context. Therefore, in this material I intend to base a reference study on doctoral studies before, during, and immediately after the communist period in Romania. This material brings a great contribution to the doctrine of the law of institutional education, as such a study, which analyzes the legislative evolution of the Romanian doctoral studies has not yet been done. In chronological order, this study will expose and analyze the innovative or returning elements of old doctoral traditions that have appeared throughout history. The two great representative historical periods are given by the doctoral studies during the Kingdom of Romania, between 1898 and 1948, and those given by the period of the communist regime, between 1948 and 1989. The study wants to present the constant evolutionary thread given by the element of the public defence of the doctorate thesis around which different royal, communist or purely academic interventions have been circumscribed over time to define each decade of doctoral studies in Romania.

Keywords: Doctorate History, Education Law, Higher Education, Doctoral Studies.

1 Introducere.

1.1 Aspecte preliminare.

Lucrarea de față este structurată în 3 mari capitole. Capitolul introductiv, tratează inițial aspectele preliminare ale prezentului studiu, aducând în prim – plan organizarea materialului. Introducerea continuă apoi cu metodologia lucrării, care prezintă scopul studiului între limitările sale inerente, urmând ca partea introductivă să se încheie cu reperele legislative avute în vedere în configurarea acestui articol, unde se prezintă în

ordine cronologică legislația învățământului ce a adus efectele principale în sfera studiilor doctorale în România.

Al doilea capitol al lucrării devine astfel prezentarea și analiza perioadelor istorice care prefigurează evoluția legislativă a studiilor doctorale ce fac obiectul studiului acesta. Așadar, în primul subcapitol este tratată perioada anilor 1864 – 1948, perioadă în care studiile doctorale în România prind formă și în care se dezvoltă anumite tradiții specifice perioadei istorice ante-comuniste. Al doilea subcapitol tratează studiile doctorale în România comunistă, perioadă istorică în care evoluția legislativă a studiilor doctorale suferă o „ștergere cu buretele” a întregii experiențe anterioare și o impunătoare amprentă estică. Ultimul subcapitol analizează perioada pregnant tranzitivă a anilor 1990-1996, în care studiile doctorale în România așteaptă desprinderea de elementele comunismului și apariția unei legi a învățământului noi. Fiecare subcapitol figurează propriile concluzii.

Ultimul capitol al lucrării sunt concluziile care prefigurează elementele constante și fluctuante prezentate în acest material și reflecțiile asupra perioadei de după 1996.

1.2 Metodologie.

Conceptul în jurul căreia se circumscrie prezentul material, face apel în principal la legislația primară și secundară ce a reglementat studiile doctorale în România. Pe de altă parte, voi face abstracție de practica doctoratului, date fiind limitările impuse de însuși scopul lucrării, și anume evidențierea legislației primare ce reglementa studiile doctorale. Prin urmare, voi scoate în evidență „curentul evolutiv principal”, transformările general valabile care s-au abătut asupra traseului legislativ doctoral românesc, făcând desigur trimiteri și la legislația secundară sau terțiară acolo unde este necesar.

De altfel, voi pune accentul pe cadrul temporal de dinainte de perioada comunistă. Aceasta se datorează în primul rând faptului că acea perioadă reprezintă începutul voit al tradiției doctorale românești. De altfel, perioada doctoratului în Regatul României poate fi cercetată mai ușor, din cauza faptului că doar din 1 Ianuarie 1928 Monitorul Oficial s-a împărțit în 3 părți¹, și datorită caracterului represiv al perioadei comuniste, care nu permite de altfel descoperirea actelor normative secundare și terțiare care reglementau studiile doctorale românești din acea perioadă. De menționat ar fi că nu voi face referire la doctoratul în medicină, dat fiind specificul lui de a atribui titlul de doctor persoanelor care urmează să practice medicina.

Prin urmare, cele trei mari perioade care caracterizează evoluția doctoratului românesc sunt cele cuprinse între: A. 1898 – apariția primei legi care reglementa organizarea doctoratului în România – și 1948; B. 1948 – instaurarea pauzei doctorale tradiționale și apariția reformei învățământului – și 1989; și C. 1989 – prezent. În final, studiul meu se oprește cu anul 1996, întrucât imensitatea reglementărilor venite după anul 1995 și până în 2019 pot face obiectul doar a unor studii ulterioare.

1.3 Repere legislative.

Având în vedere faptul că studiul de față este unul cu referire la legislația regăsită în Monitorul Oficial, trebuie să stabilim actele normative călăuzitoare, împărțite pe trei perioade temporale, care să ne ghideze și limiteze în demersul nostru.

Astfel, pentru perioada de început, în care se pun bazele evoluției doctoratului românesc, perioada care va fi expusă mai detaliat, cu exemple

¹ Direcțiunea Monitorului Oficial și Imprimeriei Statului, *Monitorul Oficial. 100 de ani. 1832-1932*, Imprimeria Națională, Bucureșt, 1932, pp. 19-22.

de regulamente universitare, sau alte mențiuni, regăsite în M.of. Cercetarea legislației privind studiile doctorale din România dintre 1864 și 1948 are în vedere în principal:

1. „Legea nr. 1150 din 25 noiembrie 1864 asupra instrucțiunii a Principatelor-Unite-Române”²;
2. „Legea asupra învățământului secundar și superior”³;
3. „Legea pentru modificarea unor articole din legea administrațiunii centrale a ministerului cultelor și instrucțiunii publice de la 31 August 1892, din legea clerului mirean și seminariilor, din legea învățământului primar și normal de la 29 Aprilie 1896, din legea învățământului secundar și superior din 23 Martie 1898 și legea învățământului profesional din 31 martie 1899, precum și pentru adăogarea unor noi articole”⁴;
4. „Legea pentru modificarea unor articole din legea asupra învățământului secundar și superior”⁵;
5. „Legea pentru organizarea învățământului universitar”⁶;
6. „Decretul-lege relativ la organizarea învățământului superior”⁷;

Pentru perioada 1948 – 1989, vom avea în vedere drept repere următoarele acte normative:

² Publicată în M.of. din 25 noiembrie 1864. Accesibilă și pe <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/21331>.

³ Publicată în M.of.: 283 din 24 martie/6 aprilie 1898.

⁴ Publicată în M.of.: 6 din 7 aprilie/20 aprilie 1900.

⁵ Publicată în M.of.: 283 din 24 martie/6 aprilie 1912. A se observa coincidența datelor legilor din 1898, respectiv 1912.

⁶ Publicată în M.of.: 96 din 22 aprilie 1932.

⁷ Publicat în M.of.: 118 din 23 mai 1942.

7. „Decretul nr. 175 pentru reforma învățământului”⁸;
8. „Decretul nr. 13 din 14 Ianuarie 1950 pentru înființarea și organizarea aspiranturii”⁹;
9. „Decret nr. 14 din 14 Ianuarie 1950 pentru reglementarea aspiranturii în condiții speciale”¹⁰;
10. „Decretul nr. 15 din 14 Ianuarie 1950 pentru organizarea doctoratului”¹¹;
11. „Legea nr. 4 din 30 mai 1950 pentru ratificarea decretelor emise de Prezidiul Marii Adunări Naționale în perioada dela 23 Decembrie 1949 până la 27 Mai 1950”¹²;
12. „Decretul nr. 1058 din 15 Noiembrie 1967 privind titlurile științifice în Republica Socialistă România”¹³;
13. „Hotărârea nr. 2910 din 29 Noiembrie 1967 pentru aplicarea Decretului nr. 1058/1967 privind titlurile științifice în Republica Socialistă România”¹⁴;

⁸ Publicat în M.of.: 177 din 3 August 1948. Accesibil și pe <https://lege5.ro/Gratuit/g42domzq/decretul-nr-175-1948-pentru-reforma-Invatamantului?pid=68644252#p-68644252>.

⁹ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950. Accesibil și prin intermediul portalului <https://idrept.ro/>.

¹⁰ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950. Accesibil și prin intermediul portalului <https://idrept.ro/>.

¹¹ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950. Accesibil și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decret-nr-15-din-14-ianuarie-1950-pentru-organizarea-doctoratului-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-n-buletinul-22070.html>.

¹² Publicată în B.of.: 50 din 8 Iunie 1950. Accesibilă și pe www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?idt=27811.

¹³ Publicat în B.of.: 100 din 15 Noiembrie 1967. Accesibil și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decret-nr-1058-din-15-noiembrie-1967-privind-titlurile-stiintifice-in-republica-socialista-romania-emitent-consiliul-de-stat-publicat-n-187.html>.

¹⁴ Publicată în B.of.: 101 din 1 Decembrie 1967. Accesibilă și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/hotarare-nr-2-910-din-29-noiembrie-1967-pentru-aplicarea->

14. „Legea nr. 11 din 13 mai 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România”¹⁵;
15. „Legea nr. 28 din 21 Decembrie 1978 legea educației și învățământului”¹⁶;

Pentru perioada anilor 1989 – 1995, reperetele legislative tranzitive și finale sunt:

16. „Hotărârea nr. 521 din 12 Mai 1990 privind organizarea și funcționarea învățământului în România în anul școlar (universitar) 1990/1991”¹⁷;
17. „Hotărârea nr. 461 din 30 Iunie 1991 privind organizarea și funcționarea învățământului în România în anul școlar (universitar) 1991/1992”¹⁸;
18. „Hotărârea nr. 283 din 21 Iunie 1993 privind unele măsuri referitoare la desfășurarea învățământului în anul școlar (universitar) 1993/1994”¹⁹;

[drecretului-nr-1050-1967-privind-titlurile-stiintifice-in-republica-socialista-romania-emitent-consiliul-de-ministri-22721.html](http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-11-din-13-mai-1968-privind-invatamintul-in-republica-socialista-romania-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-n-46715.html).

¹⁵ Publicată în B.of.: 62 din 13 Mai 1968. Accesibil și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-11-din-13-mai-1968-privind-invatamintul-in-republica-socialista-romania-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-n-46715.html>.

¹⁶ Publicată în B.of.: 113 din 26 Decembrie 1978. Accesibil și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/legea-educatiei-si-invatamintului-nr-28-din-21-decembrie-1978-legea-educatiei-si-invatamintului-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-n-466.html>.

¹⁷ Publicată în M.of.: 71 din 16 Mai 1990. Accesibilă și prin intermediul portalului <https://idrept.ro/>.

¹⁸ Publicată în M.of.: 157 din 25 Iulie 1991. Accesibilă și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/hotarare-nr-461-din-30-iunie-1991-privind-organizarea-si-functiunea-invatamintului-in-romania-in-anul-scolar-universitar-1991-1992-emitent-guvernul-92359.html>.

¹⁹ Publicată în M.of.: 171 din 22 Iulie 1993. Accesibilă și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/hotarare-nr-283-din-21-iunie-1993-privind-unele-masuri>.

19. „Legea nr. 84 din 24 Iulie 1995 Legea învățământului”²⁰;
20. „Hotărârea nr. 301 din 30 Aprilie 1996 privind organizarea și desfășurarea doctoratului”²¹.

2 Două perioade legislative doctorale, două tranziții, și începutul celei de-a treia.

2.1 Anii 1864 – 1948.

2.1.1 Perioada incipientă a studiilor doctorale românești.

¹²². Deși în **1864** apare „Legea nr. 1150 din 25 noiembrie 1864 asupra instrucțiunii a Principatelor-Unite-Române”, lege de inspirație universitară franceză²³, această lege avea în vedere în prim plan, în ceea ce privește „Instrucțiunea superioară”, organizarea facultăților, facultăți care, mai multe „*aflându-se înființate într’o localitate constituiescu o universitate*”. Accentul deci în această lege, din perspectiva învățământului superior este doar punerea bazelor învățământului superior, fără a se porni o aventură în

[referitoare-la-desfasurarea-invatomantului-in-anul-scolar-universitar-1993-1994-emitent-guvern-
aparut-in-3446.html](http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-84-din-24-iulie-1995-legea-invatomintului-emitent-parlamentul-romaniei-publicat-n-monitorul-oficial-nr-6170.html).

²⁰ Publicată în M.of.: 167 din 31 Iulie 1995. Accesibilă și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-84-din-24-iulie-1995-legea-invatomintului-emitent-parlamentul-romaniei-publicat-n-monitorul-oficial-nr-6170.html>, accesat în 20.05.2019.

²¹ Publicată în M.of.: 102 din 20 Mai 1996. Accesibilă și pe <http://www.monitoruljuridic.ro/act/hotarire-nr-301-din-30-aprilie-1996-privind-organizarea-si-desfasurarea-doctoratului-emitent-guvernul-publicat-n-monitorul-9046.html>.

²² Numerele înscrise înainte alineatelor care desemnează începerea discuției pe marginea legii/decretului/hotărârii aferente corespund numerelor arondate legislației expusă în subcapitolul „Repere legislative.”.

²³ Cătălin Botoșineanu, „Recrutarea corpului profesoral al universității din Iași la începutul epocii interbelice. Cazul Petre Andrei”, *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” - Series Historica*, nr. 47, 2008, p. 219, nota de subsol 1.

înființarea studiilor doctorale românești. Partea I a L. 1864 face referire prin titlul său „doar” la „Despre administrațiunea și organizarea instrucțiunii”, iar Capitolul 4 al Părții I, denumit „Instrucțiunea superioare” nu vorbește în cele III Secțiuni ale sale (art. 249-310) de instituirea unor studii doctorale, principalul obiectiv al acestui Capitol 4 fiind deci punerea bazelor instituționale universitare.

De altfel, în „discuțiunei Sedinței Adunării deputaților de la 19 Ianuarie” 1877²⁴, s-a discutat²⁵ intens acel: „*desideratum, dorim să ajungem acolo când vom avea uă facultate de drept completă, adică care să dea și doctori în drept, érá nu numai licențiați*”, deziderat care avea să se întâmple în anul 1898.

2. Astfel, în 1898 odată cu „Legea asupra învățământului secundar și superior”, inițiată de ministrul liberal Spiru Haret (cunoscută drept „legea Haret”) s-a impus tipul german de organizare²⁶, tip de organizare care avea să pună și bazele studiilor doctorale românești.

O lege înnoitoare²⁷, promovând ideea haretistă a autonomiei universitare²⁸, cu un rol deosebit de important în dezvoltarea învățământului superior românesc²⁹, făcând parte dintr-un grup de măsuri prin care se dorea

²⁴ Publicată în Partea Neoficială a Monitorului Oficial nr. 22 din 29 Ianuarie/10 februarie 1877.

²⁵ Paginile 696 – 698 din M.of. la care ne referim.

²⁶ Cătălin Botoșineanu, op. cit., p. 219.

²⁷ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului din România. Vol. II (1821-1918)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993, p. 345.

²⁸ Iolanda Constantinescu, „Contribuția academicianului Spiru Haret la dezvoltarea învățământului românesc”, *CRIFST - Studii și Comunicări*, vol. 5, 2012, p. 316.

²⁹ Lilia Parhomenco, „Dezvoltarea învățământului în spațiul carpato-danubiano-pontic”, *Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova - Seria „Științe ale educației”*, vol. 69, nr. 9, 2013, p. 43.

introducerea unui regim mai rațional în învățământ³⁰, cu 114 articole, puse în 5 capitole, „bine legate între ele”³¹, L. 1898 prevedea înființarea treptată a studiilor și acordarea diplomelor de doctorat (doctoratul în medicină nu face obiectul prezentului studiu), cu mijloacele financiare și cu oamenii de știință de care se dispunea în acea perioadă³². S-a apreciat că la sfârșit de veac, prin L. 1898, învățământul românesc „s-a așezat”³³, dar în această așezare studiul doctoral abia începuse să încerce să se facă confortabil.

Așadar, prin art. 60 al L. 1898, care reprezintă articolul principal vizavi de obținerea diploma de doctorat³⁴, se prevedea că „*Fie-care Universitate va libera două feluri de diplome: diploma de licență, și diploma de doctorat*”. Totuși, condițiile de fond și de formă care trebuiau îndeplinite pentru a obține diploma de doctor urma să se facă printr-un „*regulament comun, elaborat de comisiuni mixte din ambele Universități*”³⁵, împreună cu *delegați ai ministrului, va stabili care sunt, pentru fie-care facultate și secțiune*”, lucru pe care îl aflăm în art. 60 al L. 1898. În orice caz, cu rang de lege primară și titlu de regulă imperativă, același art. 60 al L. 1898 stabilea că înaintea obținerii diplomei de doctorat „*în nici un cas, numărul anilor de studiu în o specialitate nu va putea fi mai mic de [...] 5 pentru doctorat*”³⁶.

Exemplificând, în M.of.: 151 din 6/18 Octombrie **1899**, Partea Oficială regăsim „Decretul relativ la regulamentul pentru Facultatea de Teologie din

³⁰ Jean Banciu, *Istoria învățământului din România de la primele începuturi până în anul 1990*, Editura Pro Universitaria, București, 2010, p. 77.

³¹ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, op. cit., p. 344.

³² Iolanda Constantinescu, op. cit., p. 317.

³³ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, op. cit., p. 343.

³⁴ Nu luăm în calcul abilitarea, care deja presupunea deținerea titlului de doctor. Vezi art. 64 și urm. ale L. 1898.

³⁵ Art. 53 din L. 1898: „*Universitățile sunt două: una în București și alta în Iași*”.

³⁶ Art. 60 din L. 1898.

București”, care ne dă o idee despre modul în care, teoretic, se putea obține titlul de doctor în teologie. În linii mari, după cei patru ani de licență³⁷, studenții urmau un al doilea examen de stat³⁸, iar promovarea acestuia le dădea titlul de „*candidat de licențiat*”³⁹, titlu cu care studentul la teologie putea să își susțină teza de licență în fața comisiei examinatoare, iar în cazul admitterii examinării publice primea titlul de „*licențiat în teologie*”⁴⁰. Totuși, dacă studentul aspira la titlul de doctor, trebuia să urmeze și cursurile anului al V-lea, la sfârșitul căruia urma o examinare publică generală a studiilor aceluiași an, a cărei promovare îl făcea pe student doctorand în teologie⁴¹. De notat ar fi că, deși studenții proveniți din alte facultăți puteau urma cursurile anului al V-lea în teologie, aceștia nu puteau fi primiți în examenul care le conferea titlul de doctoranzi în teologie, fără ca înainte să devină licențiați și în teologie⁴². În final, titlul de doctor se obținea după cel puțin 5 ani de dezvoltare a unui „*tratat științific*” teologic, diferit de teza de licență, care urma să se susțină, oricând în timpul anului universitar, în paralel cu examinarea publică a unei comisii, care conferea titlul de admis, proclamând astfel doctorandul în doctor în teologie⁴³.

3. La scurt timp după L. 1898, în **1900** apare „Legea pentru modificarea unor articole din legea administrațiunii centrale a ministerului cultelor și instrucțiunii publice de la 31 August 1892, din legea clerului mirean și seminariilor, din legea învățământului primar și normal de la 29 Aprilie 1896, din legea învățământului secundar și superior din 23 Martie

³⁷ Art. 2 din R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

³⁸ Art. 43 din R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

³⁹ Art. 46 R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

⁴⁰ Art. 52 R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

⁴¹ Art. 53, 54 și 56 din R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

⁴² Art. 57 din R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

⁴³ Art. 58 – 64 din R. pentru Facultatea de Teologie din București, 1899.

1898 și legea învățământului profesional din 31 Martie 1899, precum și pentru adăogarea unor noi articole”, care prin art. XI⁴⁴ modifică, printre altele, și art. 60 din L. 1898, căruia i se adaugă un nou alin. ce făcea referire la intervenția regală în materie doctorală.

Prin urmare, pe lângă imixtiunea „Ministerului cultelor și instrucțiunii publice”, reprezentat în 1900 de ministrul C. I. Istrati, în elaborarea regulamentelor facultăților, imixtiune care desigur urma să aibă influențe și asupra studiilor doctorale, acum se adaugă și influența regală în obținerea studiilor doctorale. Înainte de L. 1900 Universitatea putea elibera diploma de doctor fără implicarea altor instituții sau membri ai conducerii statului, în orice domeniu. Odată cu L. 1900 se specifică, conform noului alin. al art. 60 din Legea învățământului superior, că în domeniile „*drept, litere, științe și teologie*” nu se „*vor putea libera diploma de doctor de cât dupe ce un decret regal va fi hotărît acésta*”⁴⁵. Se poate observa că doctorandul primea titlul de doctor în „*drept, litere, științe sau teologie*”, prin decret regal, iar nu prin simpla acordare a acestui titlu din partea Universității.

Această adăugare „regală” se regăsește astfel în „Decretul relativ la funcțiunea și aprobarea regulamentului facultății de litere și filozofie din București” din 1908⁴⁶. Conform acestui regulament, pentru a deveni doctor în filozofie și litere trebuiau urmați mai mulți pași, iar conform art. 12 diploma de doctor se „*da in numele M. S. Regelui, va purtă sigiliul cel mare al universității și va fi semnată de ministrul instrucțiunii publice, de rectorul universității și de decanul facultății. Ea va fi tipărită pe pergament*”.

⁴⁴ Articolele L. 1900 erau numerotate cu numere romane pentru a evita confuziile ce puteau apărea cu privire la articolele din L. 1898, numerotate cu numere arabe, ce urmau a fi modificate.

⁴⁵ Art. 60 din L. 1900.

⁴⁶ Publicat în M.of.: 115 din 22 August/4 Septemvrie 1908, Partea Oficială.

Coroborând art. 3, 12 – 14 și 44 – 49 din acest regulament, pentru obținerea titlului de doctor, un aspirant trebuie să dețină titlul de „licențiat în filozofie și litere”, să participe „cel puțin un an, după trecerea examenului de licență, la lucrările de seminar ale specialității în care voește să’și treacă doctoratul”⁴⁷, „să prezinte o dizertație originală asupra unui subiect ales de dânsii din materiile facultății”⁴⁸ și să își susțină teza de doctorat în concomitență cu un examen doctoral oral, ultimele două compunând examenul de doctorat, în urma căruia candidatul era admis sau respins.

În orice caz, acordarea titlului de doctor și examenul pentru diploma de doctor aveau drept „scop să dovedească întrucât candidatul a isbutit să aprofundeze o specialitate, așa ca să poată lucra cu succes la dezvoltarea mai de parte a științei în care s’a specializat”⁴⁹ candidatul.

În M.of: 44 din 27 Maiu/9 Iunie **1909**, Partea Oficială, prin decret se aprobă „Regulamentul Facultății de Drept din Iași”. Conform acestui regulament, studiile doctorale, înaintate de cele de licență cu o durată de 3 ani, se reduc la o durată „de două ani cel puțin”⁵⁰. La doctorat se puteau înscrie licențiații unei facultăți, care, devenind candidați, urmau să susțină examenele de doctorat ce erau „de două feluri: examenele de fine de an și examenul final; acesta din urmă se va compune din susținerea unei teze și din susținerea pozițiilor alese”⁵¹. Examenele de fine de an erau date în fața a patru profesori examinatori, în timp ce susținerea urmând a „trece înaintea unei comisii de cinci profesori”⁵², însă toate trebuiau a fi susținute în una din

⁴⁷ Art. 44 din R. Facultății de Litere și Filozofie din București, 1908.

⁴⁸ Art. 14 din R. Facultății de Litere și Filozofie din București, 1908.

⁴⁹ Art. 12 din R. Facultății de Litere și Filozofie din București, 1908.

⁵⁰ Art. 7 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

⁵¹ Art. 31 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

⁵² Art. 31 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

lunile „*Octomvrie, Ianuarie și Iunie*”⁵³. În urma susținerii cu succes a tezei de doctorat, rezultatul se dădea „*îndată după terminare*”⁵⁴, „*președintele proclama doctor pe candidat*”⁵⁵, urmând ca diploma sa de doctor să fie emisă în baza decretului regal.

4. În **1912**, învățământul superior se modifică pentru a 3 – a oară, prin „*Legea pentru modificarea unor articole din legea asupra învățământului secundar și superior*”, care modifică, de fapt, doar învățământul superior.

Considerată o lege ce sporea autonomia universitară⁵⁶, drepturile organelor de conducere a universității, organizarea facultăților și a vieții studentești, modul de obținere a diplomelor universitare⁵⁷, L. 1912, cunoscută drept „*Legea Arion*”, după numele Ministrului Instrucțiunii din guvernul conservator Titu Maiorescu⁵⁸, transformă art. 53 – 114, prin adăugarea de alin. noi sau făcându-se modificări de alin. în art. 53 – 127.

L. 1912 introduce norme care restrâng aria de competență a Universităților și Ministerului. Aceasta se concretiza prin regulamentele universitare, nelăsând astfel stabilirea regulilor pe seama acelor Comisii mixte. Astfel, poate din punct de vedere istoric, L. 1912 aducea mai multă autonomie universitară, dar din punct de vedere normativ, prin legiferarea primară a regulilor universitare, implicit în domeniul doctoral, se restrângea prerogativa universităților de a-și stabili singure regulile.

Conținutul fostului art. 60 din L. din 1898 și 1900 este preluat prin L. 1912 în art. 64, iar după art. 64, prin L. 1912, art. 65-67 ajung să

⁵³ Art. 32 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

⁵⁴ Art. 32 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

⁵⁵ Art. 35 din R. Facultății de Drept din Iași, 1909.

⁵⁶ Lilia Parhomenco, op. cit., p. 43.

⁵⁷ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, op. cit., p. 345.

⁵⁸ Cătălin Botoșineanu, op. cit., p. 220.

reglementeze, cu titlu de legislație primară, aspecte privitoare la studenți, examene, diplome, aducând efecte implicit și în aria studiilor de doctorat⁵⁹.

În materia studiilor doctorale se menține numărul minim de ani de studiu într-o specialitate, și anume minim 5 ani, iar acum accentul cade pe conținutul normativ al art. 66 din L. 1912, acesta reglementând regulile principale în privința studiilor doctorale de drept, litere și științe⁶⁰.

Primul alin., care se referă la doctoratul în drept, reglementează, cu titlu de obligație, ca studentul candidat să aprofundeze o specialitate a dreptului, lucru firesc, urmând ca această specializare să fie întreținută și de urmarea a două cursuri speciale, înafară de cele generale. În orice caz, *„facultățile de drept vor propune regulamentul acestor cursuri generale”*⁶¹, regulamente care desigur, vor rămâne a fi aprobate de *„Ministerul cultelor și instrucțiunii”*⁶². De altfel, odată cu L. 1912, *„doctorii în drept vor fi dispensați de stagiul în barou, și de jumătate din stagiul cerut pentru a fi numiți în magistratură”*⁶³.

În mod straniu, prin legiferarea în mod exhaustiv a domeniilor în care Facultățile de Litere pot elibera diploma de doctor nu se lasă astfel, în teorie, loc pentru apariția unor noi domenii în care se pot elibera diplome de doctor în Litere, decât printr-o altă lege, iar nu un regulament, în cazul în care s-ar dori adăugarea unui nou domeniu doctoral. Astfel, în 1912, Facultățile de litere puteau elibera diploma de doctor în: *„a) filologia clasică, b) filologia modernă, c) studii filozofice și d) studii istorice cu geografă”*⁶⁴.

⁵⁹ Fostul art. 61 din L. 1898, care legifera echivalența diplomelor obținute în străinătate se relochează prin L. 1912 în art. 68.

⁶⁰ Desigur, și medicină, dar spuneam că medicina nu interesează studiului nostru.

⁶¹ Art. 66 din L. 1912.

⁶² Art. 65 din L. 1912.

⁶³ Art. 66 din L. 1912.

⁶⁴ Art. 66 din L. 1912.

La fel se întâmplă și în cazul Facultăților de Științe, care, în mod exhaustiv, poate elibera diplome de doctor doar în: „a) *matematici*, b) *științele fizice*, c) *științele chimice*, d) *științele naturale*, e) *științele aplicate*”⁶⁵. Totuși, în cazul acestor domenii, având în vedere laxitatea lor, nu s-ar putea susține că se restrâng prin lege domeniile doctorale, așa cum s-ar putea susține că sunt restrânse prin lege domeniile doctorale în Facultățile de Litere.

Având în vedere reglementarea prin lege a domeniilor doctorale în cazul facultăților de științe, în 21 Septembrie/4 Octombrie **1912** apare în M.of.: 137, Partea Oficială, în baza aprobării „Ministerului Cultelor și Instrucțiunii”, „Decretul Regal relativ la Regulamentul Facultății de Științe Dela Universitatea din București”. Acest regulament reia ideea intervenției regale în eliberarea diplomelor, statuând în art. 9 că atât diploma de doctor cât și cea de licență „*sunt concepute în numele M. S. Regelui și vor purta semnăturile personale ale ministrului instrucțiunii, rectorului universității și decanului facultății, precum și sigiliile ministerului instrucțiunii și al universității*”⁶⁶.

Ceea ce este cel mai interesant este cum Facultatea a speculat regula regală conform căreia studiile de licență sunt de minim 3 ani și cele de doctorat de minim 5 ani, introducând în anii studiilor de doctorat și pe cei de licență, în cazul în care un posibil candidat dorește să urmeze și studii de doctorat. Practic, doctoratul se putea finaliza și în 2 ani, întrucât „*durata învățământului pentru gradul de licență este de cel puțin trei ani. Pentru*

⁶⁵ Art. 66 din L. 1912.

⁶⁶ Art. 9. R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

*doctorat această durată este de cel puțin cinci ani, în care se socotesc și anii ceruți pentru licență*⁶⁷.

În linii mari, examenul public de doctorat urmează aceeași tradiție de până acum, aceea de a fi construit din susținerea tezei și un examen oral, fiind susținut din nou în fața unei comisii formate din 3 profesori specializați în acel domeniu doctoral⁶⁸. Rezultatul acordării titlului de doctor, după susținerea examenului de doctorat, este „*proclamat imediat de prezident*⁶⁹ *în public în prezența tuturor membrilor juriului*”⁷⁰, însă diploma nu era primită de candidat decât după „*intervenția*” decanului pe lângă „*ministerul instrucțiunii prin rectoratul universității pentru eliberarea diplomei de doctor în științe*”⁷¹. Până atunci, doctorul în Științe primea un certificat provizoriu care să țină locul diplomei⁷². „Regulamentul Facultății de Științe Dela Universitatea din București” ajunge să aibă și un frate geamăn, cel puțin privind studiile doctorale, evident concretizat în „Regulamentul Facultății de Științe din Iași”⁷³.

Deși ar părea că între 1912 și 1918 nu apare legislație școlară însemnată⁷⁴, totuși, la un an după L. 1912, în M.of.: 160 din 17/30 Octomvrie **1913**, Partea Oficială, apar regulamentele Facultăților de Drept din București și din Iași, regulamente care detaliază studiile doctorale. Pentru identitate de rațiune, voi prezenta „Regulamentul Facultății De Drept din București”.

⁶⁷ Art. 10 din R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

⁶⁸ Art. 30 – 35 din R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

⁶⁹ Care era cel mai vechi profesor titular din comisia de examinare.

⁷⁰ Art. 36 din R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

⁷¹ Art. 37 din R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

⁷² Art. 38 din R. Facultății de Științe Dela Universitatea din București, 1912.

⁷³ Publicat în M.of.: 177 din 7/20 Noemvrie 1912, Partea Oficială.

⁷⁴ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, op. cit., p. 346.

Prin aceste regulamente se enumeră cursurile generale și speciale ce vor fi predate la doctorat⁷⁵, împărțite în mod specific pe anii doctorali de studiu⁷⁶ sau se stabilesc diferite taxe de doctorale⁷⁷, dar atenție specială trebuie oferită desigur doctoratului în sine.

Prin urmare, Facultatea de Drept nu mai speculează L. 1912, incluzând în anii doctorali pe cei de licență, ci specifică direct că „*durata studiilor de licență este de 3 ani, iar a cursurilor de doctorat va fi de 2 ani*”⁷⁸, iar doar cei care au devenit licențiați în drept se pot înscrie la cursurile de doctorat⁷⁹, regulamentul nelăsând astfel absolvenții unei alte facultăți, în afară de cea de Drept, să urmeze cursurile doctorale în domeniul dreptului. Examenul de doctorat în domeniul dreptului prinde amplasare, nefiind compus doar din susținerea unei teze și un examen oral, ci titlul de doctor în Drept, după 1913, se conferea doar „*în urma a trei examene anuale (sic!)*”⁸⁰. Dacă primele două examene constau din subiecte de drept prestabilite precum Dreptul Roman, Comercial, Civil sau Internațional Privat, și altele, „*examenul al III-lea consta: a) Din o teză de doctorat asupra unui subiect din materiile predate în facultate; b) Discuțiuni asupra unor chestiuni controversate, alese de candidat, în înțelegere cu profesorii din juriul examiner*”⁸¹, acest ultim examen putând fi susținut oricând în timpul anului⁸², urmând ca desigur, rezultatul să fie dat de „*îndată după terminare*”⁸³, de către o comisiune „*din*

⁷⁵ Art. 2 și 9 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁷⁶ Art. 9 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁷⁷ Art. 23, 41, 42 sau 52 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁷⁸ Art. 5 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁷⁹ Art. 21 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸⁰ Art. 43 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸¹ Art. 43 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸² Art. 44 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸³ Art. 44 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

*cinci profesori, dintre care președintele și unul din membri, va putea fi aleși de candidat dintre profesorii titulari sau agregați*⁸⁴.

Cu privire la teza de doctorat, aceasta era supusă atât aprobării profesorului coordonator, cât și decanului, iar regulamentul merge până acolo încât să reglementeze dimensiunile fizice ale tezei⁸⁵, numărul de exemplare⁸⁶, și chiar și mențiunea din cuprinsul tezei conform căreia *„facultatea consideră opiniunile expuse în această lucrare ca proprii ale autorului și nu are a exprima nici aprobare nici desaprobare*⁸⁷.

În M.of.: 219 din 2 Ianuarie⁸⁸ **1921**, Partea Oficială apare, după înfăptuirea României Mari și „Regulamentul Facultății de Drept din Cluj”. Cu privire la studiile doctorale, acest regulament rămâne de principiu fidel regulamentelor dezvoltate la București și Iași.

Chiar și așa, aduce două elemente de noutate în prezentul studiu. Mai exact, împărțirea specialităților în care pot fi susținute doctorate în drept, în *„două specialități: doctoratul în științele juridice, doctoratul în științele politice și economice*⁸⁹. Chiar mai mult, se prevede că *„un student poate obține doctoratul în drept din ambele specialități îndeplinind pentru fiecare din ele dispozițiunile prezentului regulament relativ la doctorat*⁹⁰, adică să parcurgă cursurile diferite ale celor două specialități, concomitent cu

⁸⁴ Art. 49 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸⁵ Art. 47 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸⁶ Art. 48 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸⁷ Art. 47 din R. Facultății de Drept din București, 1913.

⁸⁸ În 1919 se adoptă în mod unitar în Regatul României calendarul Gregorian, sub conducerea guvernului condus de Ion I. C. Brătianu, prin Decretul relativ nr. 1053, publicat în M.of.: 274 din 6/19 Martie 1919, transformând ziua de 1 Aprilie în ziua de 14 Aprilie, înlocuind astfel calendarul Iulian. Practic, ce interesează studiului nostru, din punct de vedere istoric și numeric, nu vor mai fi specificate două date ale aceluiași nr. de Monitor Oficial.

⁸⁹ Art. 7 din R. Facultății de Drept din Cluj, 1921.

⁹⁰ Art 47 din R. Facultății de Drept din Cluj, 1921.

examele diferite ale celor două specialități⁹¹, și să susțină două teze de doctorat⁹². Situația din Cluj va fi preluată în mod asemănător și în „Regulamentul Facultății de Drept din Cernăuți”⁹³.

În aceleași linii de examinare, dar doar cu numărul anilor de studiu de licență și doctorat diferind, se publică în M.of. și alte regulamente, cele mai multe fiind publicate în perioada 1921 – **1924**, dar au existat regulamente, sau modificări concentrate și între anii 1926 – **1927**.

5. În anul **1932** se opresc modificările la L. 1898, partea din lege ce reglementa învățământul superior împreună cu „*regulamentele și dispozițiunile anterioare legii de față, referitoare la învățământul universitar și contrarii*”⁹⁴ se abrogă, iar învățământul universitar primește o nouă configurație prin „Legea pentru organizarea învățământului universitar”⁹⁵, sub Președintele Consiliului de Miniștri și totodată Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor, Nicolae Iorga. Legea este apreciată în literatura de specialitate ca una ce a contribuit la consolidarea învățământului românesc de stat⁹⁶. Reglementările privind studenții și diplomele se fațetează astfel în Capitolul V al L. 1932, întins pe 12 articole, și art. 68 – 79, dar articolele care interesează în mod special studiul doctoral românesc sunt art. 69 – 71.

Astfel, prin L. 1932 se stipulează că, prin reguli noi, modificatoare sau abrogând, că: examenul de doctorat se va putea da în tot cursul anului⁹⁷, deci susținerea lui nu va putea fi restrânsă prin regulamentele facultăților pentru

⁹¹ Art. 26 și 27 din R. Facultății de Drept din Cluj, 1921.

⁹² Art. 40 – 43 din R. Facultății de Drept din Cluj, 1921.

⁹³ Publicat în M.of.: 108 din 17 August 1921.

⁹⁴ Art. 96 din L. 1932.

⁹⁵ Publicată în M.of.: 96 din 22 Aprilie 1932.

⁹⁶ Lilia Parhomenco, op. cit., p. 43.

⁹⁷ Art. 69 din L. 1932.

a fi ținut doar în anumite luni ale anului; nu se mai specifică expres intervenția regală în diplomele de doctor, întrucât acum diplomele de doctor „se eliberează de rectorii Universităților și poartă semnătura rectorului, decanului și posesorului”, dar se vizează sau contrasemnează de către „Ministrul de Instrucție”⁹⁸; se lasă la latitudinea facultăților, prin regulamentele lor proprii, durata studiilor de doctorat, facultățile urmând să aleagă dacă doctoratul va avea o durată de unul sau doi ani⁹⁹.

În baza L. 1932 se publică în M.of.: 78 din 2 Aprilie **1936** noul „Regulament al Facultății de Drept din București”, stabilește că după 4 ani de licență, candidatul va urma doar un an de studiu de doctorat¹⁰⁰. Ce aduce acest regulament ca element nou în București, pentru că în Cluj aveam deja această posibilitate, este șansa unui candidat de a dobândi o dublă specializare doctorală, prin susținerea examenelor doctorale diferite și susținerea celei de-a doua teze de doctorat în cealaltă specializare¹⁰¹. În rest, tradiția doctorală în materia dreptului nu suferă modificări de mare importanță în studiul dreptului la București¹⁰².

În schimb, prin noul „Regulament al Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Cluj” din **1937**¹⁰³, durata studiilor doctorale este stabilită la 2 ani, consiliul Facultății putând însă „*reduce această durată, cu un an, atunci când candidatul dovedește o neîntreruptă activitate științifică în specialitate*”¹⁰⁴.

⁹⁸ Art. 70 din L. 1932.

⁹⁹ Art. 71 din L. 1932.

¹⁰⁰ Art. 9 din R. Facultății de Drept din București, 1936.

¹⁰¹ Art. 40 din R. Facultății de Drept din București, 1936.

¹⁰² Art. 41 – 49 din R. Facultății de Drept din București, 1936.

¹⁰³ Publicat în M.of.: 179 din 6 August 1937.

¹⁰⁴ Art. 9 din R. Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, 1937.

Ceea ce trebuie notat este că în baza L. 1932, Facultatea de Filosofie și Litere din Cluj, în 1937 se îndepărtează¹⁰⁵ de o tradiție de aproape 40 ani prin care examenul de doctorat până acum consta în atât susținerea tezei de doctorat, cât și în susținerea unui examen oral în fața comisiei de examinare¹⁰⁶, statuând simplu, prin regulamentul său, că: „*Examenul de doctorat constă din susținerea orală a tezei*”¹⁰⁷. Aceeași examinare doctorală care constă doar în susținerea orală a tezei de doctorat, fără susținerea unui examen oral separat este împărtășită și de Facultatea de Filosofie și Litere de pe lângă Universitatea din București¹⁰⁸, prin regulamentul său din 1937¹⁰⁹.

Se revine la intervenția regală, prin aceea că „*Diploma de doctor se va elibera de rectorul universității, în numele M. S. Regelui, va purta sigiliul cel mare al universității, va fi semnată de rector, de decanul facultății și contrasemnată de ministrul educației naționale*”¹¹⁰.

6. În **1942**, prin ministrul culturii naționale și al cultelor, filosoful Ioan Petrovici, Mareșalul României și Conducătorul Statului (primul-ministru) Ion Antonescu decretează „*Decretul-lege relativ la organizarea învățământului superior*”¹¹¹, cunoscut sub ca D-L: 386/1942.

În ceea ce privește domeniul doctoral, D-L: 386/1942 nu aduce modificări însemnate, prin art. 122 – 125, cu excepția uneia notabile, evidente având în vedere circumstanțele istorice, prin care intervenția regală din nou este scoasă din discuție: „*diplomele se eliberează de Ministerul*

¹⁰⁵ Depărtare nu neapărat împărtășită și de alte facultăți, care mențin examenul oral și susținerea tezei ca două probe distincte ale examenului de doctorat.

¹⁰⁶ Fiind una dintre facultățile care încep astfel o nouă tendință.

¹⁰⁷ Art. 37 din R. Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, 1937.

¹⁰⁸ Art. 38 din R. Facultății de Filosofie și Litere de pe lângă Universitatea din București, 1937.

¹⁰⁹ Publicat în M.of.: 291 din 16 Decembrie 1937.

¹¹⁰ Art. 39 din R. Facultății de Filosofie și Litere de pe lângă Universitatea din București, 1937.

¹¹¹ Publicat în M.of.: 118 din 23 Mai 1942.

Culturii Naționale și al Cultelor, prin Rectorat, respectiv directorat, și poartă semnătura Ministrului, Rectorului respectiv, directorului, decanului și a posesorului. Ele sunt contrasemnate de directorul învățământului superior”¹¹².

D-L: 386/1942 ajunge să fie modificată un an mai târziu, prin „Decretul-Lege pentru completarea și precizarea unor dispoziții din legea de organizare a învățământului superior nr. 386 din 1942”¹¹³. Tot în 1943, D-L: 386/1942 este republicat în M.of.: 274 din 23 Noembrie 1943. În ciuda modificărilor și republicării, studiile doctorale nu suferă modificări, iar evoluția și tendințele acumulate până acum cu privire la doctoratul românesc se mențin în aceeași parametri, urmând să sufere majore modificări începând cu anul 1948, și continuând cu anul 1950.

2.1.2 Concluzii privind perioada 1864 – 1948.

Modelul universitar de inspirație franceză propus prin L. 1864 pune bazele instituționale ale universităților românești, fără a aduce însă și un început pentru studiile doctorale românești, care rămâneau încă un deziderat pentru mai mult de 30 de ani.

Studiile de doctorat pe tărâmul României sunt legiferate odată cu L. 1898, bazată pe modelul german, lege prin care se stabileau condiții comune pentru universități în acordarea titlului de doctor. Numărul minim de 5 ani de studiu într-o specialitate și susținerea publică a tezei în fața unei comisii de acordare a titlului de doctor devin pași universali de urmat pentru acordarea titlului de doctor, celelalte de îndeplinit pentru acordarea acestui

¹¹² Art. 124 din D-L: 386/1942.

¹¹³ Publicat în M.of.: 244 din 18 Octombrie 1943.

titlu urmau să se stabilească în comun de către universități și minister prin regulamente specifice fiecărei universități.

Anul 1900 aduce legiferarea intervenției regale prin necesitatea emiterii unui decret regal pentru acordarea titlului de doctor. În continuare se mențin specificitățile studiilor doctorale ale fiecărei facultăți, tradusă prin regulamente, și etapa susținerii publice a tezei după minim 5 ani de studiu în specialitate. Tot acum se concretizează la nivelul facultăților tradiția de a exista un examen oral în paralel cu susținerea tezei de doctorat.

L. 1912 restrânge competența universităților de a condiționa studiile doctorale prin regulamente, regulamente care acum nu se mai construiau în comun cu ministerul, ci deveneau suspuse aprobării acestuia, și totodată se legiferează exhaustiv domeniile în care pot fi acordate diplomele de doctor. Cei 5 ani de studiu în specialitate, intervenția regală, susținerea publică și examenul oral sunt elemente ce se păstrează în studiile doctorale.

Anul 1932 aduce cu titlu de lege mențiunea că examenul de doctorat se susține oricând, fără a putea fi restricționat anumite perioade din an prin regulamente. Nu se mai specifică intervenția regală, diplomele fiind eliberate iar doar de universități, celelalte constante rămânând de principiu nealterate.

În 1937 începe tendința prin care se elimină examenul oral de dinaintea susținerii publice a tezei, constatată din 1900, și se revine la intervenția decretului regal prin lege.

După 5 ani, prin L. 1942 se elimină iar necesitatea decretului regal, dar se mențin aceleași parametri ai studiilor doctorale dezvoltate până acum, Anii 1948 – 1950, urma să aducă intervenția masivă a politicului în sfera universitară. Cu acest prilej perioada incipientă a studiilor doctorale în România care a reprezentat o dezvoltare de la zero a acestor studii, fără a

exista o experiență românească anterioară, urma să fie regândită de la concept, ca și cum tot ce s-a construit până în 1950 nu ar fi existat.

2.2 Perioada 1948 – 1990.

2.2.1 Studiile doctorale în regimul comunist.

7. „Decretul nr. 175 pentru reforma învățământului” din **1948**¹¹⁴, reprezintă legea în baza căreia se vor face marile rupturi față de tradiția doctorală românească pentru următorii 20 ani, cât va sta în vigoare, înainte de abrogarea lui prin L: 11/1968.

Conform unei opinii, prin D: 175/1948, școala românească primește o lovitură, care schimbă cursul firesc al dezvoltării interbelice¹¹⁵. Date fiind circumstanțele istorice bine cunoscute, noua conducere politică, instaurându-și controlul la București la 30 decembrie 1947, sub umbrela Moscovei, a adoptat D: 175/1948 ca una din măsurile de instituire a unui control deplin asupra statului și populației¹¹⁶. Astfel, D: 175/1948 nu a fost altceva decât un pas legislativ decisiv spre comunizarea totală a învățământului, un moment de ruptură față de evoluția tradiției universitare dezvoltate până atunci, dar și un moment de îndepărtare de procesele și tendințele din țările occidentale¹¹⁷. D: 175/1948 organizase un învățământ superior constituit din facultăți, universități, institute de învățământ superior tehnice, agricole, industriale, pedagogice, artistice, teoretic și practic, după modelul sovietic¹¹⁸.

¹¹⁴ Publicat în M.of.: 177 din 3 August 1948.

¹¹⁵ Lilia Parhomenco, op. cit., p. 43.

¹¹⁶ Dan Constantin Rădulescu, „Învățământul românesc 1948–1989 – între derivă și recuperare instituțional-funcțională”, *Revista Calitatea Vieții*, nr. 3-4, 2006, p. 307.

¹¹⁷ Andrei Florin Sora, *Evoluția calificărilor din învățământul universitar românesc 1968-2011*, București, 2011, p. 8. Accesibil și pe http://www.invatamant-superior.ro/wp-content/uploads/2013/08/Raport_istoria_calificarilor.pdf.

¹¹⁸ Dan Constantin Rădulescu, op. cit., p. 309.

Privitor la studiile doctorale, D: 175/1948 aduce câteva lămuriri. Astfel, se specifică că „numai universitățile și politehnicile pot decerna titlul de doctor”¹¹⁹, deci institutele de învățământ superior, care aveau „menirea să creeze în primul rând cadre superioare de specialiști destinați producției ca: ingineri, agronomi, medici etc., precum și profesori pentru învățământul mediu”¹²⁰ nu puteau conferi diploma de doctor.

De altfel, dacă până acum, din principiu, nu existau condiții de examinare pentru a urma studii de doctorat, ci doar condiții legate de identitate domeniului de licență cu cel al studiilor de doctorat (e.g. trebuia ca un candidat să aibă licența în drept pentru a deveni doctorand în Drept), acum, prin D: 175/1948, cu literă de lege primară, se instaurează regula examenului de admitere la doctorat: „poate urma cursurile pentru doctorat orice absolvent al învățământului superior care reușește la examenul de admitere”¹²¹.

Ultima lămurire pe care o aduce D: 175/1948 este referitoare la numărul anilor de studiu doctoral, care e „împietrit” la 3 ani¹²². Totuși, de notat este faptul că dezvoltarea regulamentelor universităților, deci implicit și a facultăților, urma să se facă doar prin aprobarea politicului, întrucât „Universitățile și politehnicile depind de Ministerul Învățământului Public”¹²³. Spre exemplu, chiar și „numărul locurilor pentru doctorat va fi fixat de Consiliul de Miniștri, în legătură cu necesitățile țării”¹²⁴, necesități care, desigur, erau „decise” de politic.

¹¹⁹ Art. XXII din D: 175/1948.

¹²⁰ Art. XVIII din D: 175/1948.

¹²¹ Art. XXIII din D: 175/1948.

¹²² Art. XXIII din D: 175/1948.

¹²³ Art. XVII din D: 175/1948.

¹²⁴ Art. XXIII din D: 175/1948.

De remarcat este că prin această reformă, din 1948, în România se revenea la sistemul unei legi organice unice, ca în 1864, și că sistemul după model sovietic a fost preluat, chiar dacă D: 175/1948 se abrogase în 1968, prin legile ulterioare ale învățământului din 1968, 1978 și 1995¹²⁵. Totuși D: 175/1948 avea anumite deficiențe inerente, urmând ca în perioada de până la 1968, printr-o serie de hotărâri ale Consiliului de Miniștri, golurile de la unele capitole ale acestuia să fie completate¹²⁶.

8. 9. 10. 11. În **1950**, se publică, în baza D: 175/1948, trei decrete care priveau, în mod special, condițiile de admitere la doctorat cât și studiile doctorale propriu-zise, decrete care urmau a fi ratificate prin „Legea nr. 4 din 30 mai 1950 pentru ratificarea decretelor emise de Prezidiul Marii Adunări Naționale în perioada dela 23 Decembrie 1949 până la 27 Mai 1950”¹²⁷: „Decretul nr. 13 din 14 Ianuarie 1950 pentru înființarea și organizarea aspiranturii”¹²⁸, „Decretul nr. 14 din 14 Ianuarie 1950 pentru reglementarea aspiranturii în condiții speciale”¹²⁹ și „Decretul nr. 15 din 14 Ianuarie 1950 pentru organizarea doctoratului”¹³⁰;

Prin coroborarea celor trei decrete din **1950**, se stabilește un nou sistem al studiilor doctorale, în integralitate diferit de modul în care aceste studii erau concepute înainte de perioada de după instalarea regimului comunist. Astfel, pentru a dobândi doctoratul, un licențiat avea de urmat, în principiu, 6 ani de studiu și cercetare, concretizați în studii de „aspirantură” și doctorat.

¹²⁵ Dan Constantin Rădulescu, op. cit., p. 308.

¹²⁶ Lilia Parhomenco, op. cit., p. 43.

¹²⁷ Publicată în B.of.: 50 din 8 Iunie 1950.

¹²⁸ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950.

¹²⁹ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950.

¹³⁰ Publicat în B.of.: 4 din 17 Ianuarie 1950.

În primul rând, candidatul trebuia să urmeze studiile de „aspirantură”, un nou grad de învățământ superior, asupra căreia, desigur „*conducerea, îndrumarea și controlul aspiranturii cade în sarcina directă a Ministerului Învățământului Public*”¹³¹. Pentru a urma cursurile „aspiranturii”, candidatul trebuia să susțină mai întâi un examen de admitere în „aspirantură”¹³². Înscrierea la concursul de admitere în „aspirantură” era condiționat de vârstă, candidatul neputând avea mai mult de 40 ani și de asemenea, trebuia ca acesta să posede o diplomă a unei instituții de învățământ superior în aceeași specializare în care dorea să obțină titlul de candidat în științe¹³³, continuând a se nega astfel posibilitatea celor care spre exemplu au obținut licența într-un domeniu să poată să se înscrie la „aspirantură” în alt domeniu. Înscrierea la concurs era și *a priori* atractivă, întrucât admiterea la concurs, urmată de studiile de „aspirantură” erau răsplătite, în toate cazurile, cu bursă din partea statului, pe toată durata „aspiranturii”¹³⁴.

Având în vedere regimul comunist și influența Moscovei asupra României din acea perioadă, „aspirantura” devenea o instituție nouă, nemaîntâlnită. Originea estică a „aspiranturii” se reflecta în însuși concursul de admitere la „aspirantură”. Pe scurt, concursul de admitere în „aspirantură” „*consta din următoarele probe: a) Bazele marxism-leninismului; b) Disciplina în specialitate; c) Limba rusă; e) O altă limbă străină (franceză, germană, engleză)*”¹³⁵. Se poate observa cum pentru următorii aproape 20 ani, dacă un student dorea să devină doctor, ca mai departe să

¹³¹ Art. 1 și 2 din D: 13/1950.

¹³² Art. 6 din D: 13/1950.

¹³³ Art. 7 din D: 13/1950.

¹³⁴ Art. 9 din D: 13/1950.

¹³⁵ Art. 8 din D: 13/1950.

dorească să devină cadru didactic universitar, acesta trebuia să susțină un examen ce consta în cunoștințe de limbă rusă și marxism-leninism.

După 3 ani de „aspirantură”, care în condiții de excepționalitate academică și științifică putea fi redusă cu acordul ministrului la 2 ani, „aspirantul” urmă să își susțină public teza de „aspirantură”, care făcea obiectul anului 3 în mod special: o teză care trebuia să fie o lucrare (doar) originală¹³⁶. După terminarea studiilor și susținerea publică a tezei de „aspirantură”, în urma promovării acesteia, „aspirantul” primea din partea „*Ministerului Învățământului Public, prin Comisia superioară de diplomă*” titlul de „candidat în științe”¹³⁷, titlu care îi era necesar în vederea înscrierii la concursul de admitere la doctorat.

Doctoratul se reorganiza, dar ca „aspirantura”, se afla tot sub conducerea „Ministerului Învățământului”¹³⁸. Pentru a se înscrie la examenul de admitere la doctorat¹³⁹, un candidat trebuia să aibă titlul de „candidat în științe”, pe care îl obținea în urma promovării „aspiranturii”, în același domeniu în care dorea să urmeze doctoratul¹⁴⁰. Se observă deci dorința creării unei consecvențe academice fără excepție: licența în drept nu îți permitea, dacă voiai, urmarea „aspiranturii” doar în drept, și apoi studiul doctoral tot doar în drept. Nu se concepea altfel amestecarea academică a treptelor superioare diferite: soarta candidatului era pecetluită odată cu intrarea în studiile de licență.

Foarte asemănător, cu o singură probă diferită față de concursul de admitere în „aspirantură”, „*concursul de admitere pentru doctorat consta în*

¹³⁶ Art. 4 și 5 din D: 13/1950.

¹³⁷ Art. 5 din D: 13/1950.

¹³⁸ Art. 1 și 2 din D: 15/1950.

¹³⁹ Art. 5 din D: 15/1950.

¹⁴⁰ Art. 6 din D: 15/1950.

următoarele probe: a) *Materialismul dialectic și istoric*; b) *Disciplina în specialitate*; c) *Limba rusă*; d) *O limbă străină (franceză, germană, engleză)*". Se observă deci cum limba rusă rămâne pentru următorii aproape 20 ani principala probă de admitere în gradele de învățământ superior. De altfel, marxism-leninismul se transformă ca probă de admitere în „aspirantură”, în materialism dialectic și istoric, ca probă de admitere la doctorat, acesta fiind nici mai mult nici mai puțin decât un concept de filosofie politică marxistă, considerat ca fiind baza gândirii marxiste. Practic, proba filosofiei politice marxiste nu mai apare cu titlul de cunoștințe de bază, ca în cazul „aspiranturii”, ci devine o probă cu caracter de un mai mare grad de dificultate, în vederea admiterii la doctorat. Astfel, candidații în științe trebuiau să se pregătească și să își avanseze cunoașterea în conceptele marxiste dacă doreau să fie admiși la doctorat.

În urma celor 3 ani de stagiul de doctorat¹⁴¹, doctorandul trebuia să susțină public o teză care să conștie în o lucrare nu doar originală, ca în cazul „aspiranturii”¹⁴², ci trebuia să fie o lucrare „*de înaltă calificare științifică*”¹⁴³. Astfel, singura probă care rămâne între doctorand și titlul de doctor, conferit, la fel ca în cazul „aspiranturii”, de către „*Ministerul Învățământului Public, prin Comisia superioară de diplome*”¹⁴⁴, este susținerea publică a tezei de doctorat. Se elimină astfel necesitatea susținerii și a unui alt tip de examinare doctorală finală, cum ar fi un examen oral în fața aceleiași comisii de examinare a tezei. În acest sens se legitimează acea tendință de eliminare a

¹⁴¹ Art. 4 din D: 15/1950.

¹⁴² Art. 4 din D: 13/1950.

¹⁴³ Art. 4 din D: 15/1950.

¹⁴⁴ Art. 8 din D: 15/1950.

examenului doctoral final oral constatată și la Facultățile de Filosofie și Litere din Cluj și București încă de prin 1937.

Mențiune specială o merită D: 14/1950 („decretul aspiranturii speciale”), care oferă politicului instrumentul prin care profesorii și conferențiarilor nedorți în sistem puteau fi scoși în baza lipsei titlului lor de candidați în științe. Astfel, deși aceștia erau deja doctori, în baza celor 3 decrete coroborate din 1950, trebuiau să dețină și titlul de candidați în științe, pentru a putea rămâne să activeze în sistemul universitar¹⁴⁵. Miza acestui decret se materializa într-o anumită recomandare pe care acești profesori trebuiau să o primească pentru a se putea înscrie la concursul de admitere la „aspirantura specială”, recomandare ce era lăsată la latitudinea Consiliilor Instituțiilor de învățământ superior, care urma să fie supusă aprobării de către „Ministerul Învățământului Public”¹⁴⁶. Fără acea recomandare, „aspiranții speciali” nu se puteau înscrie la concurs, deci nu puteau dobândi titlul de „candidat special în științe”, deci nu puteau rămâne în învățământul superior, care cerea acest titlu, chiar dacă exista deja un titlu de doctor, dobândit anterior anului 1950.

Admiterea la „aspirantura specială” era identică cu cea la doctoratul reorganizat de D: 15/1950 („decretul doctoratului din 1950”)¹⁴⁷, iar studiile de „aspirantură specială” erau aproape aceleași cu cele din D: 13/1950 („decretul aspiranturii din 1950”), dar cu specificul dat de faptul că profesorii și conferențiarilor deja aveau un loc de muncă și un doctorat¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Art. 1 din D: 14/1950.

¹⁴⁶ Art. 2 din D: 14/1950.

¹⁴⁷ Art. 3 din D: 14/1950.

¹⁴⁸ Art. 6 din D: 14/1950.

Timp de 17 ani, învățământul doctoral continuă să funcționeze fără alte intervenții legislative semnificative. Totuși, în 1967, sub conducerea începută în 1965 de către Nicolae Ceaușescu, studiile doctorale suferă modificări, datorită abrogării tacite/implicite a decretelor din 1950.

12. 13. 14. Prin „Decretul nr. 1058 din 15 Noiembrie **1967** privind titlurile științifice în Republica Socialistă România”¹⁴⁹ și „Hotărârea nr. 2910 din 29 Noiembrie **1967** pentru aplicarea Decretului nr. 1058/1967 privind titlurile științifice în Republica Socialistă România”¹⁵⁰, se instaurează un nou, destul de schimbat, sistem de studii doctorale, dar care se racordează la aceleași principii de învățământ superior începute în 1948.

Contextual: „Legea nr. 11 din 13 Mai 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România”¹⁵¹, deși a fost adoptată în anul 1968, urma să devină cadrul legal primar pentru decretul și H: 2910/1967. Prin această lege din 1968 s-au rezolvat probleme privind conținutul inadecvat și contraproductiv ce a fost generat în plan instituțional și organizatoric de D: 175/1948¹⁵². Prin aceeași lege, din 1968, se specifică clar că „*toate dispozițiile legale contrarii prevederilor din prezenta lege*”, anume L: 11/1968, se abrogă¹⁵³, însă D: 1058/1967 și H. 2910/1967 nu conțineau dispoziții contrare cu această lege în ceea ce privește studiile de doctorat. L: 11/1968 nu conținea norme privitoare la studiile doctorale decât în 2 articole, care, în termeni generali, doar expuneau că doctoratul se obține în vederea „*obținerii unei înalte calificări științifice de specialitate*”¹⁵⁴ și că organizarea studiilor

¹⁴⁹ Publicat în B.of.: 100 din 15 Noiembrie 1967.

¹⁵⁰ Publicată în B.of.: 101 din 1 Decembrie 1967.

¹⁵¹ Publicată în B.of.: 62 din 13 Mai 1968.

¹⁵² Dan Constantin Rădulescu, op. cit., p. 311.

¹⁵³ Art. 236 din L: 11/1968.

¹⁵⁴ Art. 186 din L: 11/1968.

generale „sînt reglementate de lege”¹⁵⁵, reglementare deja materializată în D: 1058/1967 și H: 2910/1967. Astfel, D: 1058/1967 și H: 2910/1967 ajung să reglementeze studiul doctoral până în 1978, când se emite L: 28/1978.

Revenind la anul **1967**, vom încerca să expunem modificările sau noutățile legislative cele mai importante aduse de D: 1058/1967 și H: 2910/1967. În primul rând, admiterea la doctorat se împarte în două categorii, cea care consta într-un examen de admitere la doctorat, pentru candidații ce doreau bursă doctorală, sau colocviu, pentru cei care nu doreau bursă doctorală¹⁵⁶. Admiterea la doctorat nu mai era condiționată de terminarea „aspiranturii”, care era abrogată, ci doar de terminarea studiilor într-o instituție de învățământ superior¹⁵⁷. Cel mai important aspect, de noutate, este faptul că, din 1967, nu mai exista o condiționare atât de strictă referitoare la licența candidatului, care trebuia să fie în exact același domeniu precum studiile sale doctorale. Astfel, începând cu 1967, „*la examenul sau la colocviul de admitere se pot prezenta persoanele care au absolvit instituții de învățământ [...] în specialitatea la care s-au înscris, sau într-o specialitate înrudită din aceeași ramură de știință*”¹⁵⁸. Prin urmare, terminarea Facultății de Drept, spre exemplu, îți permitea înscrierea la admiterea într-un doctorat „înrudit” cu științele juridice. Tot cu privire la admiterea la doctorat, în 1967 se introduce noul sistem al pragului notei de admitere: „*media minima de admitere este 7*”¹⁵⁹.

¹⁵⁵ Art. 187 din L: 11/1968.

¹⁵⁶ Art. 6 din D: 1058/1967.

¹⁵⁷ Art. 7 din D: 1058/1967.

¹⁵⁸ Art. 3 din H: 2910/1967.

¹⁵⁹ Art. 5 din H: 2910/1967.

În al doilea rând, se introduce, prin D: 1058/1967, împărțirea studenților doctoranzi în doctoranzi bursieri și doctoranzi fără bursă¹⁶⁰. De asemenea, doctoranzii bursieri urmau să facă studii doctorale timp de maxim 3 ani, în timp ce doctoranzii fără bursă urmau studii doctorale de maxim 4 ani¹⁶¹. În timpul doctoratului, doctorandul trebuia să promoveze între 2 și 4 examene doctorale¹⁶², la care era necesar să promoveze pentru fiecare examen în parte, cu nota 7¹⁶³.

La finalul studiilor doctorale, candidatul trebuia să susțină o teză de doctorat¹⁶⁴, fără a mai fi nevoie de a susține acel examen oral final de doctorat din vechea perioadă. După susținerea publică a tezei de doctorat, comisia de doctorat hotăra asupra acordării titlului de doctor¹⁶⁵. Apoi titlul de doctor trebuia să fie confirmat de către Comisia superioară de diplome¹⁶⁶, din subordinea „Ministerului Învățământului”. După confirmarea de către Comisia superioară de diplome a titlului de doctor acordat de către comisia doctorală, „*diploma de doctor se conferă de rectorul instituției de învățământ superior sau de președintele secției de specialitate a Academiei Republicii Socialiste România*”¹⁶⁷.

Mai trebuie menționat că, referitor la cei care obținuseră titlul de candidat în științe, în urma studiilor de „aspirantură”, și titlul de doctor, în baza decretelor din 1950, se institua un oarecare regim special, prin care titlurile lor evoluau în titluri superioare, întrucât titlul de candidat în științe

¹⁶⁰ Art. 5 din D: 1058/1967.

¹⁶¹ Art. 5 din D: 1058/1967 și art. 9 din H: 2910/1967.

¹⁶² Art. 10 din D: 1058/1967.

¹⁶³ Art. 14 din H: 2910/1967.

¹⁶⁴ Art. 12 din D: 1058/1967.

¹⁶⁵ Art. 13 din D: 1058/1967.

¹⁶⁶ Art. 16 din D: 1058/1967.

¹⁶⁷ Art. 26 din H: 2910/1967.

se transforma în titlul de doctor, iar titlul de doctor se transforma în titlul de doctor docent (titlu care permitea conducerea de doctorate), în baza D: 1058/1967: „*Titlul de candidat în științe confirmat sau recunoscut de Comisia superioară de diplome este echivalat de drept cu titlul de doctor, iar titlul de doctor în științe este echivalat de drept cu titlul de doctor docent în științe*”¹⁶⁸.

Acest cuplu, decret–hotărâre, din 1967, urmează să rămână în vigoare până în 1978.

15. „Legea nr. 28 din 21 Decembrie **1978** legea educației și învățământului”¹⁶⁹ ajunge să fie ultima lege privind învățământul care să fie dată până în anul 1995, lege prin care de asemenea se reglementa desigur și cu privire la studiile doctorale. Această lege, din 1978, avea și scopul de actualiza învățământul românesc, peticit prin Hotărârile Consiliului de Miniștri sau decretele din perioada 1968 – 1978¹⁷⁰. Pe de altă parte, s-a apreciat că s-a creat o situație mai dificilă, întrucât deși L: 28/1978 nu se justifica din punct de vedere instituțional, din inițiativa cuplului dictatorial s-a emis, de fapt, o lege prin care se institua un control riguros al instituțiilor școlare de către autorități¹⁷¹.

Pentru L: 28/1978, doctoratul devenea, simplu, o altă „*formă de perfecționare a pregătirii personalului muncitor*”¹⁷², iar controlul instituției doctorale românești se reflecta prin controlul politic asupra acestei instituții, control ce era lăsat la latitudinea politicului prin prisma faptului că „*modul*

¹⁶⁸ Art. 19 din D: 1058/1967.

¹⁶⁹ Publicată în B.of.: 113 din 26 Decembrie 1978.

¹⁷⁰ Adrian Ștefan Chiriac, „Învățământul românesc - de la impas la criză”, *Revista de Politica Științei și Scientometrie – Serie Nouă*, vol. 1, nr. 4, 2012, p. 295; Lilia Parhomenco, op. cit., p. 44.

¹⁷¹ Dan Constantin Rădulescu, op. cit., p. 313.

¹⁷² Art. 23 lit. h) din L: 28/1978.

*de organizare a admiterii la doctorat, a stagiului de pregătire a doctoranzilor și de obținere a titlului științific de doctor se stabilesc prin decret al Consiliului de Stat*¹⁷³. Practic, se ajunge la situația în care în lege să nu se mai specifice nimic referitor la conținutul studiul doctoral, diferit de cum se întâmpla chiar și în 1968, când totuși existau prevederi legale prin care au fost explicate și reglementate anumite proceduri și condiții. Acum, totul era lăsat la îndemâna Consiliului de Stat. Deși Consiliul Profesoral al Facultății „*acorda titlul științific de doctor*”¹⁷⁴, acesta tot trebuia confirmat de către „Ministerul Educației și Învățământului”, care de altfel „*organizează, prin instituțiile de învățământ superior, învățământul postuniversitar și doctoratul*”¹⁷⁵.

Înainte de a încheia, alte mențiuni și specificații, care, după cum spuneam, nu mi-au mai fost accesibile datorită represivității sistemului comunist între 1978 și 1989, trebuie concluzionat totuși că, luată ca un întreg, perioada 1948 – 1989 a reprezentat, pentru învățământul din România, o etapă de acumulări moderne și progrese notabile, înregistrate mai ales între 1950–1980, în ceea ce privește, promovarea accesului la educație pentru toți cetățenii României¹⁷⁶, care pe de altă parte, au venit cu la fel de mari nedreptăți bine cunoscute, care urmau a fi soluționate în primul an postrevoluționar și prin Hotărârea Guvernului nr. 521 din 1990¹⁷⁷.

¹⁷³ Art. 99 din L: 28/1978.

¹⁷⁴ Art. 157 lit. j) din L: 28/1978.

¹⁷⁵ Art. 173 lit. j) din L: 28/1978.

¹⁷⁶ Dan Constantin Rădulescu, op. cit., p. 318.

¹⁷⁷ Lilia Parhomenco, op. cit., p. 44.

2.2.2 Concluzii privind perioada anilor 1948-1990.

În 1948 se decretă practic intervenția aproape totală a politicului în sfera academică. În planul studiilor doctorale se legiferează pentru prima dată examenul de admitere la doctorat și anii de studii doctorale se stabilesc la 3 ani. După 2 ani, ca și urmare firească a vremurilor, se înființează „aspirantura”, un precursor al studiilor masterale de din zilele noastre, o etapă de studii superioare care se interpunea între licență și doctorat, care presupunea continuarea studiilor în aceeași specializare ca licența și un examen de admitere de o profundă origine estică. După 3 ani de „aspirantur” și susținerea unei teze, candidatul se putea înscrie la doctorat, dar tot în același domeniu de studii. Se menține prin lege examenul de admitere la doctorat, cu o tematică marxist-leninistă avansată. În urma a 3 ani de studii doctorale, candidatul urma doar să își susțină public teza, legiferându-se astfel tendința remarcată de prin anul 1937 de eliminare a examenului oral.

L. 1967 abrogă „aspirantura” și menționează faptul că un candidat nu mai era limitat la aceeași specialitate, dar trebuia ca studiile doctorale ce dorea să le urmeze să fie cel puțin înrudite cu studiile de licență. Se introduc prin lege examenele doctorale și conceptul notelor minime de promovare, se menține etapa finală solitară a susținerii tezei, urmând ca ministerul să confirme acordarea titlului de doctor de către universitate.

Deși prin L. 1978 se elimină radical intervenția universităților în emiterea condițiilor acordării titlului de doctor, care acum urmau să se stabilească strict prin Consiliul de Stat, de principiu se păstrează pașii construiți în 1967.

Perioada comunistă a studiilor doctorale devenea o nouă experiență în studiile doctorale, fără prea mare legătură cu evoluția acestor studii în perioada de dinainte de 1948, perioadă în care s-a regândit aproape integral

sistemul acordării titlului de doctor, regândire care urma să se propage și după Revoluția din 1989 și să se păstreze prin multe elemente și după 1990 și 1996.

2.3 Anii 1990 – 1995.

2.3.1 Doctoratul care aștepta Legea din 1995 și Hotărârea din 1996.

16. 17. 18. „Hotărârea nr. 521 din 12 Mai **1990** privind organizarea și funcționarea învățământului în România în anul școlar (universitar) 1990/1991”¹⁷⁸, „Hotărârea nr. 461 din 30 Iunie **1991** privind organizarea și funcționarea învățământului în România în anul școlar (universitar) 1991/1992”¹⁷⁹ și „Hotărârea nr. 283 din 21 Iunie **1993** privind unele măsuri referitoare la desfășurarea învățământului în anul școlar (universitar) 1993/1994”¹⁸⁰ sunt cele 3 acte normative care reprezintă cosmetizarea politică a legislației educaționale post-decembriste. Desigur, având în vedere vidul legislativ în toate domeniile de activitate datorat căderii comunismului, reglementarea studiilor doctorale lăsa de dorit, însă ceea ce se realizase prin aceste hotărâri era o combinație, între L: 28/1978, care nu fusese abrogată până în 1995, și aceste hotărâri de guvern, ce asigura un cadru operațional adecvat situației de tranziție de la începuturile democrației.

Astfel, dacă prin H: 521/**1990** doar se amintește că doctoratul este elementul cuprins în sistemul de învățământ românesc în anul școlar aferent¹⁸¹, prin H: 461/**1991** se definește din nou doctoratul, în aceeași parametrii ca în perioada comunistă: „*doctoratul constituie forma*

¹⁷⁸ Publicată în M.of.: 71 din 16 Mai 1990.

¹⁷⁹ Publicată în M.of.: 157 din 25 Iulie 1991.

¹⁸⁰ Publicată în M.of.: 171 din 22 Iulie 1993.

¹⁸¹ Art. 1 din H: 521/1990.

*superioară de perfecționare a pregătirii profesionale a specialiștilor în diferite ramuri ale științei, tehnicii și culturii, prin aprofundarea specializării atestate prin diploma de licență*¹⁸². De această dată, în mod necesar, date fiind circumstanțele post-decembriste, doctoratul cade iar la îndemâna politicului (de tranziție înspre democrație însă, de data aceasta), întrucât H: 461/1991 lasă la latitudinea „Ministerului Învățământului și Științei” *„modul de organizare a admiterii la doctorat, desfășurarea activităților în perioada stagiului de pregătire a doctoranzilor și susținerea tezelor în vederea obținerii titlului științific de doctor*”¹⁸³. H: 283/1993 devine o copie fidelă a celei din 1991 în ceea ce privește studiul doctoral.

19. 20. „Legea nr. 84 din 24 Iulie **1995** Legea învățământului”¹⁸⁴ reprezintă pasul istoric educațional de revenire la o educație contextualizată de democrație. Prevederile conținute de diversele hotărâri de guvern din perioada 1990 - 1995 au fost revizuite și completate odată cu aprobarea L: 84/1995, o lege organică care reușește să reglementeze problemele învățământului de tranziție.

În baza L: 84/ 1995, se emite „Hotărârea nr. 301 din 30 Aprilie **1996** privind organizarea și desfășurarea doctoratului”¹⁸⁵, care deși ajunge să reia tradiții vechi și proceduri din perioada comunistă, ajunge să introducă și elemente nemaiîntâlnite, care merită analizate cu ocazia altui studiu.

2.3.2 Concluzii privind perioada anilor 1990 – 1995.

Datorită circumstanțelor istorice, evoluția legislativă conturată din anul 1967 și condimentată în anul 1978 a studiilor doctorale urma să se

¹⁸² Art. 39 din H: 461/1991.

¹⁸³ Art. 40 din H: 461/1991.

¹⁸⁴ Publicată în M.of.: 167 din 31 Iulie 1995.

¹⁸⁵ Publicată în M.of.: 102 din 20 Mai 1996.

păstreze până în anul 1995 și 1996, urmând să se construiască de această dată studiile doctorale pe fundații puse atât în perioada comunistă, peste care s-au pus cărămizi de tranziție înspre studii doctorale într-o țară din nou democratică.

3 Concluzii finale.

Conceptul constant nealterat de-a lungul celor aproape 121 de ani¹⁸⁶ a rămas desigur și liantul pe care se bazează întreaga experiență doctorală românească: susținerea publică a tezei de doctorat. În jurul acestui concept a susținerii publice am observat cum în funcție de perioada istorică, evoluția legislativă a studiilor doctorale în România a suferit diferite modificări sau nuanțări prin elemente precum: decrete regale, examene orale, examene de admitere, trepte de studii superioare interpusse între licență și studiile de doctorat ș.a., elemente care au fost legiferate, abrogate și reintroduse prin lege în funcție de principiul care stătea în spatele fiecărei legi a învățământului: gradul de autonomie universitar acordat prin lege în condiționarea acordării titlului de doctor de către universități, grad care diferea și de la un deceniu la altul.

Pe baza a două experiențe diferite, prin H. 1990 – 1993, L: 84/1995 și H: 301/1996 au fost preluat multe din elementele perioadei incipiente ale studiilor doctorale cât și ale perioadei comuniste, anii 1898 -1989 urmând să aibă reverberații în ceea ce urmau să devină studiile doctorale de între 1990 și 1996. Chiar și după 1996, peste aceste fundații am construit ulterior, cu ajutorul unor cărămizi ce aduceau elemente noi, dar și cu cărămizi ce

¹⁸⁶ 1898-2019.

presupuneau în mod necesar elemente tranzitive, alte legi ale educației (2011) și hotărâri ce privesc studiile doctorale.